

Memento Mori; “Gedenk te Sterven”

*Anekdoten van de eerste 50 jaar uitvaartvereniging Donkerbroek
ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan.*

Colofon.

Vormgeving: Sjoerd Rekker

Druk: Drukkerij Pool

Voorwoord

Op 14 februari 2013 was het 100 jaar geleden dat de huidige uitvaartvereniging “Draagt elkanders Lasten” in Donkerbroek is opgericht. Het huidige bestuur heeft besloten om dit in oktober 2013 met onder andere een jubileumbijeenkomst te vieren.

In de aanloop naar de jubileumbijeenkomst in oktober zijn er vanaf maart in de dorpskrant in totaal 7 artikelen verschenen met daarin anekdotes uit het eerste notulen van de uitvaartvereniging over de periode van 1913 tot en met 1945. De artikelen zijn geschreven door de voorzitter van het bestuur Bert Rekker.

Naar aanleiding van deze artikelen en de positieve reacties die het bestuur hierover ontving is het idee ontstaan om de artikelen samen te brengen in een herdenkingsboekje.

Wij willen een woord van dank uitspreken aan de heer Anne J. van der Helm die ons van aanvullende historische informatie heeft voorzien en Sjoerd Rekker die het grafische ontwerp van dit boekje op zich heeft genomen.

Bestuur uitvaartvereniging “Draagt Elkanders Lasten”
Donkerbroek

Inhoudsopgave:

Hst. 1 hoe het begint	5
Hst. 2 het eerste bestuur	12
Hst. 3 de Spaansche Griep	16
Hst. 4 de twintiger jaren	19
Hst. 5 de dertiger jaren	24
Hst. 6 de veertiger jaren	27
Bronvermelding en literatuur	31
Samenstelling bestuur 2013	31
Bijlagen	32

1. hoe het begint

Vorbereidingscommissie vanuit Dorpsbelang

Uit het eerste notulenboek van Dorpsbelang blijkt dat al in 1912 de wens werd uitgesproken om tot één begrafenisvereniging voor Donkerbroek en de omliggende buurtschappen te komen. Tot die tijd was het gewoonte dat de inwoners van de buurtschappen de overledenen zelf ten grave brachten. De vrees vooraf bestond echter dat de buurtschappen niet van de oude gewoonten en gebruiken af wilden stappen. Een commissie bestaande uit de heer R. Reijenga, A. van Loon en P. Arendsz wordt daarom begin 1913 vanuit Dorpsbelang benoemd met de opdracht een vergadering met alle inwoners voor te bereiden.

Oprichtingsvergadering

Op 14 februari 1913 is het dan zover. We citeren uit het eerste notulenboek van de begrafenisvereniging: *“door de verschillende bestaande buurtschappen te Donkerbroek werd in de maand februari in de N.H. Kerk aldaar een vergadering gehouden onder leiding van de heer R. Reijenga, hoofd der school te Donkerbroek., ten einde een gezamenlijke begrafenisvereening op te richten, wat na verschillende besprekingen slaagde en waaruit als bestuursleden werden gekozen: R. Reijenga, P. Arendsz, A. van Loon, O.M. Meek, J. Gorter, Jac. Wemer”.*

Als reden voor de oprichting blijkt uit het notulenboek:

“Hoewel door de verschillende buurtschappen in en onder ons dorp Donkerbroek de levenden de dooden ongetwijfeld op gevoelige wijze ten grave brachten, werd in een vergadering van de vereening Dorpsbelang alhier, de wenschlijkheid uitgesproken, om door zich in één geheel te vereenigen, het ook iets meer op plechtige wijze te doen plaatshebben”.

De vergadering blijkt een groot succes te zijn en de eerdere vrees dat men niet van oude gewoonten af wilde stappen blijkt ongegrond. Maar liefst 220 inwoners van Donkerbroek en omstreken zijn namelijk aanwezig in de oprichtingsvergadering in de huidige Laurenstsjerke.

Naam begrafenisvereniging

Wat opvalt uit het notulenboek is dat de begrafenisvereniging “De Laatste Eer” als naam krijgt.

Pas in 1968 is de naam van de vereniging veranderd. Toen heeft er een statutenwijziging plaatsgevonden die het mogelijk maakte dat ook crematies werden verzorgd. Er is toen voor gekozen om de naam te veranderen van begrafenisvereniging “De Laatste Eer” naar uitvaartvereniging “Draagt elkanders Lasten”.

De eerste handelingen

Het bestuur van de kersverse vereniging gaat voortvarend van start. Via aandelen is een startkapitaal voor de vereniging bij de leden opgehaald. Via loting worden deze aandelen door de jaren aan de leden heen terugbetaald. Het bestuur investeert het geld o.a. in een lijkwagen met toebehoren. Tevens worden een koetsier met paard, dragers en klokluiders benoemd.

Op 1 mei 1913 is alles zo goed als in gereedheid lezen we en telt de vereniging inmiddels 277 leden.

Vaste vergaderlocatie

Als vaste vergaderlocatie van het bestuur wordt Hotel Dokter genomen. Dit is het pand aan de G.W. Smitweg 12. De uitbater is Wander van Dijk die het voormalige Posthuis (hier komt de naam van de Posthuisweg vandaan) van 1912 tot 1939 geëxploiteerd heeft. In vroeger jaren was dit een belangrijke pleisterplaats voor de postkoets van Groningen naar Lemmer. De postkoets werd in de toen nog aanwezige trochreed links van het hotelgebouw gestald.

Na de aanschaf van een lijkkoets moet er uiteraard ook een stalling gezocht worden. Uit het notulenboek blijkt dat bestuurslid Meek bereid is om een koetshok te bouwen op het erf van Wander van Dijk voor de somma van 279 gulden. Omdat het bestuur de leden niet opnieuw om geld willen vragen besluiten ze om 300 gulden te lenen van de Vereeniging Werkverschaffing.

Deze vereniging was in 1885 bij Koninklijk Besluit nr. 33 opgericht met als doel armoedebestrijding in Donkerbroek door werkverschaffing (bron: Staatscourant 4 maart 1885).

De vaste vergaderlocatie Hotel Dokter (tegenwoordig G.W. Smitweg 12)

Dit soort verenigingen kwamen veel voor in de verveningsgebieden, waar grote armoede heerste. De vereniging Werkverschaffing blijkt bereid tot een lening en stelt het geld beschikbaar ("*disponibel*" staat in het notulenboek) tegen een rente van 3,5 % en een jaarlijkse aflossing van 50 gulden. Voor het gebruik van het erf van de heer Van Dijk betaalt de begrafenisvereniging 5 gulden erfpacht per jaar hetgeen in een akte zal worden vastgelegd.

Rechtspersoonlijkheid

Uit het notulenboek blijkt dat het verkrijgen deze akte nogal wat voeten in aarde heeft. Het is de wens van het bestuur om de akte formeel vast te laten leggen via de toenmalige notaris Bakker in Oosterwolde. Notaris Bakker geeft echter aan dat de vereniging dan eerst koninklijke goedkeuring moet vragen (verkrijgen van rechtspersoonlijkheid). Hiertoe dienen eerst de statuten en het huishoudelijk reglement aangepast te worden via een bijzondere ledenvergadering. Aldus geschied en een aanvraag wordt bij hare majesteit ingediend.

Uit de notulen van 12 november 1913 blijkt echter dat het verzoek

om rechtspersoonlijkheid wordt afgewezen. In de vergadering wordt een brief van zijne excellentie de minister van Justitie voorgelezen waar één en ander uit blijkt. Het blijkt dat uit de statuten van de vereniging blijkt dat deze teveel het karakter van *“wederkeerige verzekeringsmaatschappij”* hebben en dat het verzoek daarom niet kan worden ingewilligd.

Het bestuur reageert redelijk laconiek op de afwijzing. De voorzitter heeft inlichtingen ingewonnen dat een dergelijke rechtspersoonlijkheid niet nodig is, daar de kosten door de contributie worden gedekt en de *“vereeniging als zodanig vanzelf regelmatig beloop heeft”*. Van koninklijke goedkeuring wordt daarom afgezien en een onderhandse akte wordt opgemaakt bestaande uit de tekst:

“Ondergetekende, Wander van Dijk, wonende te Donkerbroek, verklaart dat hij de grond op zijn erf ter plaatsing van een koetshuis ten bate van de begrafenisvereeniging De Laatste Eer, gevestigd te Donkerbroek, aan genoemde vereeniging heeft afgestaan, tegen een jaarlijkse grondpacht van 5 gulden”.

In genoemde vergadering wordt tevens besloten om het koetshok een schilderbeurt te geven. Bestuurslid Jannes Gorter neemt

daartoe contact op met schilder Feenstra, tot na de laatste eeuwwisseling geen onbekende naam op schildersgebied in Donkerbroek.

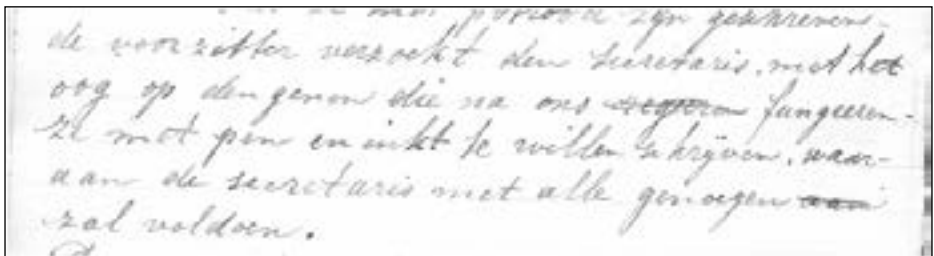
Het zal uiteindelijk nog tot 1968 duren voordat hare majesteit alsnog haar goedkeuring geeft, maar daarover later meer.

In de ledenvergadering van 26 september 1913 opent de voorzitter de heer Reijenga de vergadering met een woord van voldoening dat, na 4 a 5 maanden in werking zijnde, bijna alle inwonenden van Donkerbroek zich bij de begrafenisvereniging hebben aangesloten en het ideaal dus is bereikt. Kortom de begrafenisvereniging blijkt een succes te zijn.

Verslaglegging

Uit het eerste notulenboek valt goed op te maken hoe één en ander tot stand is gekomen. Wat opvalt is dat de eerste verslagen met potlood zijn geschreven. Dit is dan ook vrij onduidelijk te lezen maar vanaf september 1913 komt hier verandering in dat wil zeggen dat vanaf dat moment de verslagen alleen met inkt geschreven worden. De reden wordt duidelijk uit het verslag uit het verslag van 22 september 1913. In de vergadering verzoekt de voorzitter de heer Reijenga de secretaris om voortaan de verslagen met inkt te schrijven *“dit met het oog op degenen die na ons zullen fungeeren”*. De secretaris de heer P. Arends schrijft in zijn verslag dat hij hier graag aan wil voldoen. Bijna 100 jaar na dato is de schrijver van dit artikel de heer Reijenga dankbaar voor zijn vooruitziende blik.

Contributieheffing

Aan het einde van de ledenvergadering van 27 september 1913 stelt de voorzitter het innen van de contributie aan de orde. In het verslag staat: *“den contributie is te laag. Zoo kan den vereeniging niet werken. Het minimum is gesteld op fl. 1,00, wat voor een arbeider ook genoeg is, maar het gemiddelde mag niet lager zijn dan fl. 1,50, zodat de leden die te weinig betalen worden verzocht hun contributie zelf te verhogen”*.

Op meerdere plekken in het notulenboek komt naar voren dat solidariteit het fundament van de vereniging was en dat men er trots op was dat met de komst van een begrafenisvereniging in Donkerbroek rijk en arm op eenzelfde manier ten grave werd gebracht. Omdat 'rijk' gemotiveerd moest worden om iets meer te geven dan 'arm' en het solidariteitsprincipe dus wat onder druk stond, stelde het bestuur in 1914 voor dat zij gemandateerd werden om de hoogte van de contributie per lid vast te stellen. Dit leidde tot een felle discussie in

de ledenvergadering van 1914 maar uiteindelijk werd het voorstel met algemene stemmen aangenomen.

Uit het notulenboek blijkt dat er in de navolgende jaren regelmatig leden waren die het niet eens waren met de hoogte van hun contributie en het afgesproken beleid ter discussie stelden.

Nu 100 jaar na dato is een dergelijk beleid niet meer voor te stellen. Stel u wordt lid van een vereniging in Donkerbroek en u wordt verzocht uw inkomensgegevens te overleggen voor de vaststelling van uw contributie.

Een nieuwe doodgraver

In april 1914 doet zich een acuut probleem voor. Uit het notulenboek blijkt het volgende; *“doodgraver Jakob Koenen heeft zo goed als bedankt voor het grafgraven en juist nu is er een overledene die maandag begraven moet worden”*. Er ontstaat in het bestuur een discussie wie nu eigenlijk verantwoordelijk is voor het delven van het graf, de begrafenisvereniging of de kerkvoogdij, die eigenaar de beide begraafplaatsen is.

De algemene mening in het bestuur is echter dat het op de weg van *‘den begrafenisvereniging zal berusten’*.

Besloten wordt dat bestuurslid J.G. Dokter de heer Koenen zal aanzeggen dat hij deze uitvaart beslist zal moeten uitvoeren. Daarnaast zal er een opvolger voor de heer Koenen gezocht worden.

Voor de functie van doodgraver meldt de heer Jan Veldkamp zich aan. In een ingelaste bestuursvergadering op 11 mei 1914 wordt hij bij de vergaderlocatie Wander Van Dijk binnengelaten en worden er afspraken met hem gemaakt. Voor het delven van een graf zal hij fl. 1,25 ontvangen en voor een zogenaamde ‘stille’ begrafenis fl. 0,60 ct. Nergens in het notulenboek wordt een definitie gegeven van een ‘stille’ begrafenis maar gaandeweg wordt duidelijk dat het in deze gevallen waarschijnlijk ging om een dood geboren kind. Uit de jaarverslagen blijkt dat er elk jaar meerdere stille begrafenissen waren. Ook kwam het regelmatig voor dat er kinderen kwamen te overlijden. Regelmatig wordt beschreven dat leed en droefenis de gezinnen in Donkerbroek trof.

Jan Veldkamp wordt dus in 1914 de nieuwe doodgraver. Zijn naam komt regelmatig in de notulenboeken voor, dit ook omdat hij voor een lange periode de vaste doodgraver voor de vereniging was. Er is echter in die periode ook af en toe wel kritiek op zijn functioneren. In 1916 wordt namelijk duidelijk dat men niet tevreden is over het geleverde werk en wordt hij door de voorzitter erop aangesproken dat van hem verwacht wordt dat hij de nieuwe graven ordentelijk achterlaat. Veel later, dat wil zeggen in de notulen van 23 juli 1929 en dus al 15 jaar na zijn aantreden als doodgraver, duikt zijn naam opnieuw weer op; *“door den voorzitter is met de heer J. Veldkamp gesproken over het maken van het graf. Het blijkt echter dat het nog niet erg goed gaat. Ook de heer Van der Sluis geeft rapport van zijn bevindingen. Men is niet erg tevreden, het is voorgekomen dat een graf niet meteen werd afgesloten. Noodzakelijk wordt geacht dat hij flinke instructies ontvangt. De voorzitter neemt op zich om ernstig met hem te spreken en hem eens voor te doen, hoe hij doen moet, opdat hij met meer oordeel te werk gaat”*.

Zo gezegd zo gedaan. De toenmalige voorzitter de heer Jan Zwering voegt woord bij daad. Verder op in het notulenboek meldt de heer Zwering dat de heer Veldkamp zich de kritiek heeft aangetrokken en dat zijn functioneren zich sterk heeft verbeterd.

Uit het notulenboek wordt wel duidelijk dat de functie van doodgraver ook een zwaar beroep was, vooral tijdens de winter. Tijdens de vergadering van 27 februari 1929 wordt besloten om de heer Veldkamp in plaats van de toen gebruikelijke fl. 1,50 drie gulden uit te betalen omdat *“het grafmaken ten gevolge van de strenge vorst uitermate moeilijk was”*.

Hij is dan inmiddels 66 jaar oud, afgaand op de nog altijd aanwezige grafsteen op de begraafplaats aan de Kerkereed, waaruit duidelijk wordt dat hij in 1863 is geboren en in 1938 overleden. E.e.a. wordt ook bevestigd vanuit het kasboek waarin de uitgaven en inkomsten van de uitvaarten op naam werden bijgehouden (zie bijlage).

2. het eerste bestuur

Zoals eerder gemeld bestond het eerste bestuur uit de heer R. Reijenga, de heer P. Arendsz, de heer A. van Loon, de heer J. Gorter, de heer O.M. Meek en de heer Jac. Wemer. Wie waren dit en wat weten we nog van hen.

De heer Rindert Reijenga was hoofd van de christelijke school en gewaardeerd lid van de Gereformeerde Kerk in Donkerbroek. Zijn naam duikt namelijk ook regelmatig op in het boek over 150 jaar Gereformeerde Kerk in Donkerbroek. De heer Reijenga is tot eind 1941 bijna onafgebroken bestuurslid van de begrafenisvereniging geweest. In 1942 gaat hij weer terug naar zijn geboorteplaats Heeg. We weten dat hij niet lang meer van zijn terugkeer heeft genoten want in 1944 is hij reeds overleden. Dit is toen middels een rouwkaartje in Donkerbroek bekend gemaakt. dus hij was wel uit het oog, maar blijkbaar nog niet uit het hart (zie bijlage).

De volgende twee namen die daarop volgen zijn de heer Andries van Loon en de heer Pieter Arendsz. Van Andries van Loon is bekend dat hij agrariër was en betrokken was bij de oprichting van de vereniging Dorpsbelang. Ze waren beiden van hervormde komaf en aanhanger van de vrijzinnige stroming binnen die kerk. Uit de Hepkema's Courant van 28 juni 1913 blijkt namelijk dat zowel de heer Arendsz als de heer Van Loon zich in dat jaar kandidaat hebben gesteld voor de gemeenteraad van Ooststellingwerf namens de vrijzinnigen. De heren waren dus ook politiek actief.

De heer Andries van Loon komt echter op 27 november 1915 al te overlijden. Hij is dan 53 jaar oud. Hij ligt begraven tussen de klokkenstoel en de Hervormde Kerk in Donkerbroek. De grafsteen staat er nog altijd.

De heer Pieter Arendsz kwam van oorsprong van Boornbergum en heeft zich rond 1910 in Donkerbroek gevestigd. Ook hij was boer. Een aantal jaren na de oprichting van de begrafenisvereniging is hij verhuisd naar Ald Beets, een buurtschap tussen Beetsterzwaag en Nij Beets. Nog later is hij naar het buurtschap Henshuizen onder Akkrum

gegaan waar hij uiteindelijk op 79 jarige leeftijd in 1958 overleden is. Eén en ander blijkt uit de rouwkaart uit 1958. Overal waar hij zich vestigde ondernam hij bestuurlijke activiteiten bij verenigingen en coöperaties. Hij stond binnen de familie bekend als “*vergaderboer*”.

Van Jannes Jan Gorter weten we ook het één en ander te vertellen. Hij had met zijn familie een bakkerij/café op de plaats waar nu café de Vosseheer staat. Zijn broer Izaäk Gorter heeft het huidige café de Vosseheer laten bouwen en jarenlang gerund. Jannes Gorter is ook lange tijd bestuurslid geweest. Hij is op 71 jarige leeftijd in 1929 overleden en begraven op de begraafplaats aan de Kerkereed. Ook zijn grafsteen treft u daar nog steeds aan.

Oene Melles Meek behoorde tot de notabelen van het dorp. Hij was namelijk architect van beroep. Er zijn nog steeds tastbare herinneringen van zijn hand te zien in Donkerbroek. Zo heeft hij de Gereformeerde Kerk en de graanfabriek aan de Fruitier de Talma-weg ontworpen. Hij is overleden op 12 december 1921 op 66-jarige leeftijd en bijgezet in het familiegraf voor de klokketoren bij de Hervormde Kerk in Donkerbroek (zie bijlage). Kosten van de uitvaart voor de uitvaartvereniging waren fl. 35,75 zo blijkt uit het kasboek.

Familliegraf Meek.

Blijft nog over de heer Jac. Wemer. Het enigste wat we van hem weten is dat hij landbouwer van beroep was, dat hij vrijgezel was en met een zuster van hem samenwoonde. Wellicht is hij familie van de Wemers die destijds de grond schonken waar het Groene Kruisgebouw aan de Herenweg (thans fam. G. Klooster) op gebouwd werd, maar helemaal zeker is dat niet.

Verkiezingsprocedure nieuwe bestuursleden

Het vinden van bekwame bestuursleden bleek ook in de beginperiode van de begrafenisvereniging al een probleem te zijn. In die periode was het gewoonte dat de leden namen van in hun ogen geschikte bestuursleden aandroegen (een gewoonte die de kerk nog steeds kent voor hun ambtsdragers) en dat de leden vervolgens hier op de ledenvergadering over stemden. Het lid met de meeste stemmen werd vervolgens gevraagd of hij de voordracht aannam.

In de ledenvergadering van 3 november 1914 gebeurt het volgende: *“Bij de eerste vrije stemming verwerft de heer Spanjer de meerderheid van stemmen, die op verzoek van den voorzitter om het te willen aannemen bedankt, tweede stemming verwerft de heer Zwering de meerderheid, welke eveneens bedankt. Daarop werd met meerderheid van stemmen gekozen de heer Jac. Wemer, die niet aanwezig was en dus ook niet kon bedanken”.*

Overigens blijkt dat de heer Jac. Wemer zich achterna wel bereid toont wederom tot het bestuur toe te treden. Hij wordt tot secretaris gekozen.

De heer Wemer geeft in het jaarverslag over 1914 aan dat hij hoopt dat deze situatie zich niet weer voor zal doen. Hij schrijft *“het Bestuur hoopt dat deze situatie zich niet weer zoo voorvalt, de bediening van het Bestuur deze Begrafenisvereeniging is geen plezierwerk, maar moet toch vervuld worden”.*

Uitbreiding dienstverlening

In de beginperiode strekken de diensten van de begrafenisvereniging zich uit tot het beschikbaar stellen van een lijkkoets, dragers, klokkluiders en het delven van een graf.

In 1916 wordt besloten om de dienstverlening uit te breiden met een viertal bekleedsters. Deze dames werden ingezet om de overledene af te leggen, wat tot dan door de burens in het eigen buurtschap werd verzorgd. Hier is in het begin wel wat verzet tegen vooral omdat dit duurder is dan de oude gewoonte. Het bestuur zet echter toch door en zet een advertentie in Ooststellingwerver Courant om bekleedsters te werven. Er reageert echter niemand en dus worden in de ogen van het bestuur geschikte dames in Donkerbroek benaderd en wordt in de krant van 22 januari 1916 bekend gemaakt dat er 4 bekleedsters benoemd zijn.

De dames krijgen de volgende hoofdregel mee voor hun werkwijze: *“vooral zwijgen en zeer met mate alcoholische dranken gebruiken”*.

**Aan de leden der begrafenis-
vereniging „DE LAATSTE EER”
te Donkerbroek**

wordt bekend gemaakt dat het bestuur
vier personen als bekleeders
benoemd heeft en dat deze personen door
de leden geroepen kunnen worden.

22-1-1916

Het Bestuur.

3. de Spaansche Griep

We schrijven inmiddels het jaar 1919, een jaar na de afloop van de Eerste Wereldoorlog. Ondanks dat Nederland in deze oorlog neutraal bleef wordt uit de notulen van de jaarvergadering wel duidelijk dat ook de Nederlandse bevolking te maken had met de economische gevolgen van de oorlog.

Uit de notulen van 13 november 1918 blijkt onder andere dat de ledenvergadering niet in de Gereformeerde Kerk wordt gehouden, maar in de consistoriekamer van deze kerk omdat de kerkzaal verlichten een te dure zaak werd. De heer Reijenga, die dan waarnemend secretaris is, schrijft hierover het volgende: *“Door de*

voorzitter de heer Zwering wordt de vergadering onder toelichting der lichtkwestie in de consistoriekamer gehouden, hetgeen door allen zeer goed werd bevonden, iedereen had in de oorlogsjaren al min of meer schikken geleerd”.

Er waren deze vergadering 25 leden aanwezig, dus zal de toenmalige consistoriekamer goed gevuld zijn. Reijenga schrijft in zijn verslag *“dat de voorzitter de vergadering iets haastig eindigt daar het Carbid verteerde en het licht al flauwer werd”.*

Verzoek dragers

Het jaar 1919 begint met de bespreking van een eigenaardig onderwerp door het bestuur, aldus schrijft secretaris. Het verzoek was namelijk van de dragers binnengekomen om voortaan zonder boord te mogen dragen en wanneer de paden op de begraafplaats erg slecht waren zij in dat geval dan klompen mochten

dragen. Het bestuur was eensgezind en oordeelde dat *“dit te kort kwam aan ‘De Laatste Eer’ die aan de overledene werd bewezen”.*

Het verzoek werd dus afgewezen.

Aan het einde van 1918 brak wereldwijd de Spaanse griep uit. Hierover de volgende achtergrondinformatie; het virus vertoonde zich voor het eerst in maart 1918 op een militaire basis in de Verenigde Staten en verspreidde zich van daaruit naar andere legerbases in de VS. Met het serieus op gang komen van de Amerikaanse troepenverplaatsingen naar Europa vanwege de oorlog, begon het virus zijn tocht over de aardbol. Aanvankelijk was het virus niet dodelijk, maar dat veranderde al snel. In Spanje, waar geen oorlogscensuur bij de media heerste, sloegen de kranten groot alarm toen verschillende mensen aan het virus stierven. De dood trad in na enkele dagen van koortsaanvallen die aan griep deden denken. Zo kreeg het virus de naam de Spaanse griep. De Spaanse griep begon met hoge koorts, hoesten, spierpijn en keelpijn, gevolgd door extreme moeheid en flauwtes. Men verloor zoveel energie dat men niet meer kon eten en drinken. De ademhaling werd steeds moeilijker en binnen enkele dagen trad de dood in. De Spaanse griep had de opmerkelijke eigenschap om vooral jonge volwassenen te treffen. In augustus 1918 had de helft van de Amerikaanse soldaten in Europa de ziekte: 43.000 man overleefden het niet, hetgeen bijna de helft is van het aantal Amerikanen dat in Europa stierf; aan het front sneuvelden namelijk zo'n 50.000 man.

Toen de oorlog in november 1918 eindigde en soldaten terugkeerden naar hun landen, werden ze overal ter wereld feestelijk onthaald. Door deze wereldwijde massabijeenkomsten verspreidde het virus zich als een schokgolf. In de VS stierven 675.000 mensen, in Frankrijk 200.000, in Engeland 400.000, in Nederland 27.000. Al met al lijkt het erop dat maar liefst 20% van de toenmalige wereldbevolking besmet raakte. In totaal een half miljard mensen. De meest voorzichtige schattingen komen op 20 tot 40 miljoen doden als gevolg van het virus. En net zo snel als het kwam, verdween het virus ook weer dat wil zeggen eind 1919 was het weer voorbij.

De Spaanse griep ging echter ook Donkerbroek niet voorbij. In het verslag van de bestuursvergadering van 3 maart 1919 lezen we daarover het volgende. *“Wegens de heerschende Spaansche griep waren er zeer veel begrafenissen uitbetaald zodat de financiën erg*

waren ingekort in de loopende winter”

Tijdens deze vergadering wordt daarom besloten om de contributie tussentijds met 20% te verhogen.

De heer Reijenga schrijft hierover in het jaarverslag van het jaar 1919 het volgende: *“Als waarnemend secretaris is mij opgedragen een jaarverslag te geven over de werkzaamheden dit verlopen jaar verricht. 't Is met enige weemoed dat ik dit doe. Geen enkel jaar toch, zolang de vereeniging bestaat, is de plechtige rouwstoet zoo dikwijls langs onze woningen getrokken als dit jaar. Telkens herinnerde het sombere klokgebrom ons aan het momento mori. Van Filippus van Macedonië wordt verteld dat hij er een slaaf op nahield, die hem telkens moest toeroepen: “gedenk te sterven”. Ook dit verslag doet ons dit.*

Niet minder dan 32 begrafenissen hadden plaats waaronder 30 van leden. Onder deze werden 4 leden elders begraven, 6 zogenaamde stille begrafenissen hadden plaats, een drietal jeugdige kinderen werden grafwaarts gedragen. Als bijzonderheid kan worden medegedeeld dat een tweetal echtparen zijn overleden”.

Uit het kasboek van de vereniging blijkt dat de meeste begrafenissen in de eerste helft van 1919 plaatsvonden, het moment dat de epidemie op zijn hoogtepunt was. De heer Reijenga spreekt in zijn verslag van het overlijden van 3 jeugdige kinderen, uit het kasboek blijkt echter dat in 1919 maar liefst 12 kinderen zijn begraven, waarbij in een enkel geval zelfs twee kinderen uit 1 gezin, die binnen enkele maanden na elkaar komen te overlijden. Situaties die veel verdriet met zich mee moeten hebben gebracht in de gezinnen in Donkerbroek.

RADICAL ESPAGNOL
voorkomt men de Spaansche Ziekte,
Influenza, Koortsen.
Prijs f 3.—
Franco per post tegen toezending
van f 3.50
N. V. Mij. SANITAS
Koninglijk Goedgekeurd.
GRONINGEN, Zuiderdiep 45.

SPAANSCH GRIEP
voorkomt men door het heeld beschouwd te worden.
Zooft dat gij uw hartstogen drevenement door de he.
samen velen gelykwaardig Engelse
MENTHOL SNUIF.
Zoudt gij vergeten, voordat wij zijn vreesde, per-
wiel i f 1.25 en wij zenden u franco aan deze toe.
Niet goed, geld terug. Geef bij verhouding verlichting
in een te kort.
Import: **B. I. AKKER & ZON,**
Utrechtsehoewestraat 112. — AMSTERDAM.

4. de twintiger jaren

Na de Spaanse griep daalde het aantal overlijdens in 1920 naar het aantal van 20.

Secretaris Reijenga schrijft hierover echter in het jaarverslag dat *“als bijzonderheid kan hierbij worden vermeld worden dat 16 overlijdens reeds in het eerste halfjaar plaats hadden. Financieel was het eerste half jaar in verband hiermee dan ook ongunstig. De contributie van het eerste halfjaar moest zelfs eerder opgehaald worden voor de laatste termijn afbetaling koetshuis kon worden afgedragen. De slechte financiën waren ook oorzaak dat de contributielijst herzien moest worden”*.

Door de afname van het aantal overlijdens in het tweede halfjaar verbetert de financiële situatie sterk. Tevens kan de vereniging aan het einde van 1920 zich de trotse eigenaar noemen van het koetshok dat na een startlening van fl. 300,00 van de Vereeniging Werkverschaffing over een periode van 7 jaar was afbetaald.

Voorzitters

In de jaren twintig van de vorige eeuw zijn er meerdere voorzitters aan het roer van de vereniging. Eerder is al aan de orde gekomen dat de heer Jan Zwering voorzitter was in 1929. Dit was inmiddels zijn tweede termijn als voorzitter want ook van 1916 tot 1920 was hij voorzitter van de vereniging. De heer Zwering zijn naam duikt ook op in het jubileumboek van Dorpsbelang. Hij was van beroep kuiper (tonnenmaker) en was lid van de commissie van drie (samen met de heer M. Hartmans, directeur melkfabriek, en J. Helmholt, hoofd der lagere school) welke de oprichting van het Dorpsbelang voorbereidde. Tevens was hij bestuurslid van het eerste bestuur van Dorpsbelang. Een man met aanzien in het dorp dus. De heer Zwering is geboren op 14 januari 1872 te Donkerbroek en overleden op de leeftijd van 97 jaar op 13 juli 1969 te Beilen, getuige zijn grafsteen op de begraafplaats aan de Kerkereed (zie bijlage).

Naast de heer Zwering waren onder andere de beide hoofden der school in deze periode eveneens voorzitter dat wil zeggende de heer Rindert Reijenga (Chr. lagere school) en de heer A. van der Sluis

(openbare lagere school). In de periode van 1924 tot 1928 was de heer Jakob Prins voorzitter van de vereniging, ook heden ten dage geen onbekende naam in Donkerbroek.

Voorstel thema-avond

Uit het notulenboek vallen over de jaren twintig een aantal interessante anekdotes te vertellen.

In het eerste decennia van de vereniging lieten de ledenvergaderingen een wisselende opkomst zien. Soms waren er veel leden, maar soms ook niet meer dan een handvol leden. In de ledenvergadering van november 1922 stelt de heer Schenk voor om *“den opkomst van de vergadering te bevorderen door aan de vergadering te verbinden één of ander onderwerp, hetgeen door het bestuur of een lid der vereniging ingeleid kan worden”*.

De heer Schenk noemt als voorbeeld het onderwerp ‘lijkverbranding’ waarvan hij vindt dat het in lijn met deze vergadering ligt. Dit lijkt niet zo schokkend, maar het is goed om dit voorstel in die tijdsgeest te plaatsen. In begin 20-ste eeuw was crematie in Nederland namelijk verboden. In 1874 werd de Vereeniging tot lijkverbranding in Nederland opgericht.

Eerst in 1913 werd echter het eerste crematorium gebouwd op de bekende particuliere begraafplaats Westerveld in Driehuis en werd in 1914 daar gestart met crematies. Deze waren echter illegaal maar werden door de overheid gedoogd omdat er geen strafrechtelijke sancties in de bestaande Begrafeniswet van 1869 waren opgenomen. Pas in 1955 werd cremeren uiteindelijk gelegaliseerd. De weerstand tegen het cremeren zat vooral bij de christelijke bevolkingsgroep en juist deze groep was vanuit de Gereformeerde- en Nederlands Hervormde Kerk goed vertegenwoordigd in Donkerboek. Uit het verslag van de ledenvergadering blijkt dan ook dat het hoofd der Christelijke lagere school de heer Rindert Reijenga (hij is op dat moment even een jaar geen bestuurslid) meteen reageert op het voorstel van de heer Schenk door aan te geven dat hij dit onderwerp absoluut ongeschikt vindt voor deze neutrale begrafenisvereniging. Deze opmerking geeft de doorslag want besloten wordt over dit onderwerp niet meer te discussiëren.

Prijsberekening graven

Over de Gereformeerde- en Hervormde kerk valt nog wel iets te melden. Tegenwoordig vormen beide kerken een federatie en gaat het richting een fusie tot één kerk. Daarmee ontstaat er na 1850 weer één kerk met de Hervormde Kerk.

De Gereformeerde Kerk in Donkerbroek had zich ontwikkeld tot een bloeiende gemeente met als hoogtepunt de bouw van een nieuwe kerk aan de Herenweg in 1912. Deze kerk was ontworpen door architect Oene Melles Meek, tevens lid van het eerste bestuur van de begrafenisvereniging.

Uit de notulen blijkt dat het onderlinge vertrouwen van de verschillende christelijke broeders af en toe wat onder druk kwam te staan door onder andere het volgende.

In de bestuursvergadering van 9 maart 1925 wordt namelijk de prijsberekening der graven door de kerkvoogdij van de Hervormde Kerk besproken. Sinds enkele jaren is dan de nieuwe begraafplaats aan de Kerkereed in gebruik genomen en deze is (tot op heden) het eigendom van de Hervormde Kerk. Uit het verslag blijkt het volgende; *“ door leden van de Chr. Gereformeerde Kerk, ook al zijn ze arm, moet tweemaal zoveel voor een graf betaald worden, dan ieder ander, ook al is hij geen lid van de Hervormde Kerk. Met algemene stemmen wordt besloten een adres te richten aan de kerkvoogdij der Hervormde Kerk met het verzoek hier verbetering in aan te brengen, zoo mogelijk voor iedereen gelijk”.*

Vervolgens komt het onderwerp lange tijd niet terug in het notulenboek. Tot de ledenvergadering van 1928 (inmiddels dus 3 jaar verder).

In deze vergadering vraagt de heer J. Wiersma in de rondvraag waarom een graf voor een lid van de Gereformeerde Kerk twee keer zo duur is als voor een ander.

De heer Van der Sluis antwoordt daarop dat de nieuwe begraafplaats door de Hervormde Kerk is aangelegd en dat de kosten voor het onderhoud dus ook voor rekening van de Hervormde Kerk komen, zodat het billijk lijkt dat niet leden der Hervormde Kerk iets meer betalen. Na enige discussie herover wordt de zaak door het bestuur als afgedaan beschouwd.

Dat dit antwoord tot discussie leidde is begrijpelijk, immers niet duidelijk wordt waarom nu juist alleen Gereformeerden 2 x zo veel moesten betalen. Blijkbaar wilde het bestuur van de begrafenisvereniging zich echter niet aan deze kwestie branden. Overigens is het later wel goed gekomen want gezien de huidige tarieflijst van de begraafplaats wordt er geen onderscheid meer gemaakt in de hoogte van de tarieven.

Klokluiden

De ingebruikname van de nieuwe begraafplaats leidt ook tot discussie over het klokluiden bij begrafenissen. In het volgende hoofdstuk komen we daar nog op terug.

In 1924 stelt de heer J. Klooster in de rondvraag van de ledenvergadering dat het mooi zou zijn dat er een klok op de nieuwe begraafplaats zou komen daar de meeste begrafenissen daar nu plaats vinden. De voorzitter de heer Jakob Prins geeft aan dat hij het met de heer Klooster eens is maar vreest dat dan wel dat ze *“eerst op het schip met geld zullen moeten wachten”*. Volgens hem is een klok met stoel nogal duur en dus zullen ze zich voorlopig nog maar moeten behelpen. Het wachten op het schip met geld is tevergeefs geweest, het is er nooit van gekomen...

Opnieuw discussie contributieheffing

De contributieheffing naar vermogen bleef ook discussie opleveren. In de ledenvergadering van 1926 vraagt een aantal leden om het bedrag te herzien omdat ze van mening zijn dat ze teveel contributie betalen. In de vergadering van 24 oktober 1926 wordt aan dit verzoek voldaan en wordt de lijst door het bestuur opnieuw doorgenomen en vastgesteld. In de notulen staat dat maar enkelen het voorrecht ten deel valt dat ze voor een verhoging van de contributie in aanmerking komen, zo ook het bestuurslid en hoofd der lagere school de heer A. van der Sluis. Hij is die vergadering echter afwezig. Het bedrag aan contributie was gemiddeld rond 1 gulden per jaar en werd halfjaarlijks opgehaald. In de eerstvolgende vergadering geeft de heer Van der Sluis aan dat hij kennis heeft genomen van de contributieverhoging. De verhoging zal waarschijnlijk een bedrag rond de 25 cent zijn geweest op

jaarbasis. De heer Van der Sluis geeft echter aan dat hij zich bezwaard voelt met deze verhoging en verzoekt het bestuur deze tot het oude bedrag te herleiden. Blijkbaar weet hij de overigen te overtuigen dat dit zelfs voor een schoolhoofd een forse verhoging is want na enige bespreking wordt dit door de overige bestuursleden akkoord bevonden.

Concurrentie

In de bestuursvergadering van 9 maart 1925 werd de aanbieding van de heer Thijs Berga besproken om het lijkrijden tegen een billijker tarief uit te voeren dan de heer A. Veenstra, de toenmalige lijkrijder. Berga biedt aan om het gewone begrafenisrijden uit te voeren voor fl. 5,00 per keer, terwijl er thans fl. 6,50 voor wordt betaald. Voor het halen van een overledene uit Groningen vraagt Berga fl. 20,00, kortere ritten naar verhouding. Over het tarief van deze ritten van de

tegenwoordige rijder, de heer Veenstra dus, wordt volgens het bestuur door het publiek veel geklaagd. Besloten wordt eerst nog eens met Veenstra te spreken. Mocht deze het ook voor genoemde prijzen willen doen dan geeft men de voorkeur aan Veenstra te houden.

Afgesproken wordt dat de voorzitter de heer Prins en secretaris de heer Reijenga met Veenstra in gesprek zullen gaan. In de eerstvolgende bestuursvergadering doet de heer Prins de volgende mededeling: *“de voorzitter deelt mee dat de heer Reijenga en hij de kwestie van het lijkmenen met de heer Veenstra hebben besproken, waarvan het gevolg is geweest dat deze heeft bedankt en is thans in functie Thijs Berga. Het komt het bestuur goed voor”*.

Kortom het lijkt er op dat het een kwestie van slikken of stikken was voor de heer Veenstra, maar hij koos er voor de eer aan zich zelf te houden.

5. de dertiger jaren

De affaire klokluiden

Bij de begrafenissen was het een oude traditie om de klok van de klokkenstoel te luiden. Met de komst van de nieuwe begraafplaats bleek het lastig om e.e.a. precies op elkaar af te stemmen omdat de klok op 10 minuten lopen afstand stond en de communicatiemiddelen nog beperkt waren.

Reeds in de jaren '20 had de heer Reijenga aan de leden voorgesteld om het klokluiden bij een begrafenis op de nieuwe begraafplaats af te schaffen. De leden waren hier echter in meerderheid op tegen.

In de ledenvergadering van 1 november 1933 wordt door het bestuur opnieuw het voorstel gedaan om het klokluiden af te schaffen. Door het bestuur wordt aangevoerd dat het voorstel een bezuiniging is en dat het luiden bij begrafenissen weinig zin meer heeft daar de klok wel op 10 minuten afstand van de begraafplaats ligt en het daardoor erg lastig is om die op de juiste tijd te doen luiden. Het voorstel leidt opnieuw tot discussie omdat een aantal leden vierkant tegen het voorstel zijn dit aloude gebruik af te schaffen. Er zijn die avond ook maar 18 leden aanwezig. Toch wordt het voorstel met 10 stemmen voor en 8 stemmen tegen aangenomen.

Twee leden, te weten de heren Boetje en Middendorp doen het volgende aanvullende voorstel: het klokluiden wordt afgeschaft, maar door het bestuur wordt een bode aangesteld om het sterfgeval rond te zeggen, daarvoor zou men het dorp dan in wijken kunnen verdelen. De voorzitter de heer J. Noorman zegt daarop toe dat dit voorstel in de volgende ledenvergadering op de agenda geplaatst zal gaan worden.

Ten aanzien van dit onderwerp wordt op 29 januari 1934 echter op verzoek van de leden een extra ledenvergadering gehouden. In tegenstelling tot de vorige ledenvergadering zijn er nu 200 leden aanwezig, gesteld kan dus worden dat het onderwerp leeft!

De voorzitter de heer Noorman deelt aan het begin een kat uit aan de aanwezigen door te stellen dat deze vergadering *“niet nodig ware geweest, indien de leden allen op hun plicht hadden gepast”*, hiermee doelend op de lage opkomst bij de reguliere ledenvergadering.

Vervolgens wordt het voorstel van de heer Boetje en Middendorp besproken. De heer Boetje verdedigt het voorstel door er op te wijzen dat het klokluiden in vele plaatsen is afgeschaft en het overlijden door een bode wordt rondgezegd. Ook wijst hij er op dat het bestuur zelf het voorstel heeft gedaan het klokluiden af te schaffen. Het voorstel wordt door de aanwezigen met algemene stemmen op twee na (waarschijnlijk Boetje en Middendorp) verworpen.

Vervolgens wordt het voorstel van de heer Geertsma en 170 anderen besproken om het luiden der klok bij de begrafenis weer in ere te herstellen.

De heer Geertsma verdedigt het voorstel als volgt: *“hij meent dat dit aloude gebruik niet moet worden afgeschaft. De klokken hebben altijd vreugde en droefheid aangekondigd. Wanneer de klok luidt bij het begraven wordt vaak het werk 1 minuut stilgezet en verwijld (stilgestaan) bij de overledene, die uitgedragen wordt. Door het niet luiden bij de begrafenis wordt dan iets tekort gedaan aan de eer van de overledene”*.

Het bestuur probeert nog wel aan te geven dat zij vinden dat luiden vanwege de grote afstand tussen klok en begraafplaats weinig zin heeft, duidelijk is dat een overgrote meerderheid voor het in ere herstellen van het klokluiden is en aldus geschied.

De heer Reijenga die dan alweer secretaris is schrijft in het jaarverslag van 1933/34 hierover op humorvolle wijze het volgende: *“Gewoonlijk zeilt ons scheepje rustig verder op nauwelijks rimpelende wateren. Maar dit jaar kwam een storm de zoete rust verstoren. Wat toch was het geval ? Het bestuur deed een voorstel om het klokluiden bij de begrafenissen af te schaffen. Er moest bezuinigd worden en het had zoo weinig zin dat op een afstand van 10 minuten een klok werd geluid. Dit voorstel was behoorlijk op de agenda geplaatst. Iedereen kreeg dus in goed Nederlands dit voorstel onder ogen. Bij vele bestuursleden leefde de heimelijke gedachte dat de leden der vereeniging hun onaandoenlijkheid ten opzichte van “de Laatste Eer” zouden afleggen en die Laatste Eer met leeuwenmoed zouden verdedigen. Helaas, slechts 14 leden (buiten de 4 bestuursleden) waren aanwezig en het voorstel werd aangenomen. Gevolg: Leiden in last ! Wat nu ? Lijsten worden opgesteld, ijverige leden loopen huis in huis uit om*

handtekeningen te verzamelen, honderdtallen handtekeningen. Och, slechts 20 handtekeningen waren voldoende geweest om een buitengewone ledenvergadering bijeen te roepen. De buitengewone vergadering wordt bijengeroepen. De gemoederen worden nog meer verhit doordat een tweetal leden een voorstel indienden dat nog verder ging. Een tweehonderdtal leden verzamelden zich in het kerkgebouw der Gereformeerde Kerk. Pfff., uit was het.

Alles weer bij het oude. De rust was hersteld. Het scheepje ging weer rustig verder, zoo rustig dat uw bestuur slechts 1 keer heeft vergaderd tot het opmaken van de agenda dezer vergadering”.

Uit het verslag wordt dus overduidelijk dat het afschaffen van het klokluiden tot een oproer in Donkerbroek had geleid maar dat uiteindelijk alles bij het oude bleef voor wat betreft het klokluiden.

Begraafplaats Kerkereed.

6. de veertiger jaren

Invoering rouwkaartjes

We zijn inmiddels in de jaren veertig van de vorige eeuw terechtgekomen. Uit de notulen blijkt niet echt dat de oorlog veel invloed op de vereniging heeft.

De eerste mededeling waaruit blijkt dat Nederland bezet is door de Duitsers blijkt uit het jaarverslag van 1940 (opnieuw geschreven door de heer Reijenga die al vanaf 1913 actief was in het bestuur). Hij schrijft dat de bezetter heeft verboden de klok te luiden bij een uitvaart. Het bestuur besluit daarom om de leden voortaan via een eenvoudig rouwkaartje te informeren over een overlijden. Dit gebruik heeft tot 1944 geduurd. In het jaar 1945 werd dit onmogelijk vanwege papiergebrek. Bijzonderheid is dat al deze kaartjes bewaard zijn gebleven zodat er een goed overzicht is welke leden in de jaren 1940-1944 in Donkerbroek zijn overleden.

Bode A. de Boer

In 1940 geeft de bode en tevens bekleder (iemand die de overledene aflegt) de heer K. Visser aan dat hij vanwege zijn hoge leeftijd wil stoppen met het bodewerk. Hier is wel een aanleiding voor. Het was het bestuur ter ore gekomen dat de heer Visser zijn zoon een overledene liet afleggen. In de notulen staat dat het bestuur dit ten zeerste afkeurde gezien de leeftijd van zijn zoon waarna wordt besloten dat de voorzitter en secretaris met de heer Visser hierover in gesprek zullen gaan. De heer Visser besluit blijkbaar naar aanleiding hiervan te stoppen.

Het bestuur besluit daarop een sollicitatieprocedure op te starten voor het vinden van een nieuwe bode. Er blijken 4 sollicitanten te zijn te weten de heer A. Stoker (was al plv. bode), de heer A. de Boer (was bestuurslid), de heer J.J. Witteveen en de heer P. Rooks. Het bestuur besluit unaniem om de heer A. de Boer als nieuwe bode aan te nemen. Besloten wordt om hem in nieuwe kleren te steken en tevens ook het kleed van het paard voor de lijkkoeft te vervangen. Duidelijk wordt dat dit 27 jaar na oprichting geheel is versleten.

De heer De Boer pakt zijn taak serieus op. Omdat hij bij de sollicitatie nog bestuurslid is dient hij af te treden. Hij blijft echter als adviseur bij de bestuursvergaderingen aanwezig. Tevens blijkt uit het jaarverslag dat hij alle inwoners van Donkerbroek bezoekt met de vraag om lid te worden van de vereniging. Gevolg is dat het ledental stijgt in een jaar tijd van 447 naar 550 leden, waarmee op een enkeling na alle inwoners van Donkerbroek lid zijn van de vereniging. Omdat dit het geval is wordt tevens besloten om invulling te geven aan het artikel uit de statuten dat iemand die geen lid is van de vereniging twee keer zoveel voor de kosten van de begrafenis moet betalen als een lid van de vereniging.

In 1944 komt de heer De Boer op 52-jarige leeftijd te overlijden (zie bijlage). De secretaris schrijft hierover het volgende in zijn jaarverslag: *“In A. de Boer verloor de Vereeniging een verdienstelijk bode en bekleder die steeds met warme belangstelling de zaken van de Vereniging behartigde. Ook op onze vergaderingen fungeerde hij meermalen als adviserend lid, waarbij veelal dan zijn adviezen met eenige humor ter harte werden genomen. In de samenleving heeft De Boer zich dan ook vele vrienden verworven hetgeen bij de ter aarde bestelling ten volle tot uiting kwam. Ook uw bestuur heeft hem naar zijn laatste rustplaats gevolgd. Als laatste groet dekte een krans de baar”*.

De heer de Boer is begraven op de begraafplaats aan de Kerkereed waar zijn grafsteen nog steeds terug te vinden is.

Afscheid Reijenga

In 1941 neemt de heer Y.J. Heida de voorzittershamer over van de heer H. van der Broek. De heer Heida blijft tijdens de oorlogsjaren voorzitter van de vereniging. Tevens schrijft de heer Reijenga dan zijn laatste jaarverslag. Hij is dan vanaf de oprichting in 1913 bijna onafgebroken bestuurslid geweest van de begrafenisvereniging wisselend in de functie van voorzitter danwel secretaris. De reden dat hij afscheid neemt is omdat hij Donkerbroek verlaat om terug te keren naar zijn geboorteplaats Heeg. Daar komt hij in 1944 te overlijden op de leeftijd van bijna 65 jaar.

In het jaarverslag van 1942 worden we weer even herinnerd aan de oorlog. Er wordt namelijk tijdens de vergadering een schrijven van de Friese federatie van begrafenisverenigingen besproken waarin melding wordt gemaakt van de mogelijkheid om reiskosten en transportkosten van een arbeider, die door de Duitsers in het buitenland is ingezet en deze daarbij komt te overlijden, te kunnen declareren bij de Duitse instanties. Besloten wordt hier meer inlichtingen over in te winnen.

Oprichting vakgroep Begrafeniswezen

In 1943 wordt er gereorganiseerd in de uitvaartbranche.

De autoriteiten richten nl. de vakgroep Begrafeniswezen op, welke wordt gevestigd in Den Haag. Op deze wijze wil de overheid vat op de begrafenisverenigingen krijgen. De begrafenisverenigingen worden verplicht zich bij deze vakgroep aan te sluiten voor een vaste premie per jaar. Tevens wordt een belasting op een begrafenis ingevoerd van fl. 0,75 voor een kind onder de zes jaar en fl. 1,50 voor een persoon ouder dan zes jaar.

In 1945 wil de vereniging na de bevrijding breken met deze vakgroep echter de nieuwe Nederlandse regering geeft aan dat de vakgroep gezuiverd zal worden van foute Nederlanders maar dat hij gewoon zal blijven bestaan. Ook de belasting blijft van kracht.

Uit het jaarverslag van het jaar 1943/1944 blijkt dat de bezetter steeds meer druk uitvoert. De jaarlijkse ledenvergadering wordt door de bezetter onmogelijk gemaakt zo blijkt. Wel maakt de secretaris gewoon zijn jaarverslag en worden de boeken gecontroleerd. Uit het verslag blijkt dat het een jaar is waarin droefheid vele malen langs de huizen van Donkerbroek is gegaan, dat wil zeggen dat er dat jaar maar liefst 30 overlijdens zijn waaronder 7 kinderen. Als gevolg hiervan moet de contributie eerder geïnd worden omdat de kas een nadelig saldo heeft door de vele onkosten.

De klok wordt weer geluid

Aan het einde van de oorlog blijkt dat de bezetter niet alleen het klokluiden heeft verboden maar dat ze de klokken ook hebben meegenomen. Gelukkig worden beide klokken teruggevonden.

De kleine bel wordt in 1945 in Giethoorn teruggevonden en de grote bel in 1946 in Hamburg. In augustus 1945 wordt de kleine bel herplaatst in de klokketoren bij de Hervormde Kerk.

Bij de begrafenis van mevrouw Veenstra-Knijpstra op 22 oktober 1945 wordt voor het eerst weer de oude traditie van het klokluiden in ere hersteld. De heren Luite en Auke Piekeboer zijn de belluiders en ontvangen elk fl. 1,50 aan loon voor het klokluiden.

Hiermee zijn we aan het einde gekomen van 50 jaar anekdotes uit het notulenboek van de uitvaartvereniging.

Bronvermelding en gebruikte literatuur

Voor dit boekje is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- Documentatiecentrum Donkerbroek, de heer A.J. van der Helm
- Mevrouw M. Weenings-Tilma, Nijhof 46, Donkerbroek
- De heer A.B. van der Meulen, Bovenweg 21, Donkerbroek
- www.wikipedia.nl
- Notulenboeken en archief uitvaartvereniging D.E.L.

Tevens leverden de volgende boeken nuttige informatie op:

- Bouwen aan de Kerk, de geschiedenis van de Gereformeerde Kerk te Donkerbroek geschreven door Ds. P. Huisman in 2000
- Donkerbroek, de laatste 100 jaar, uitgave ter ere van 100 jaar Dorpsbelang in 2011

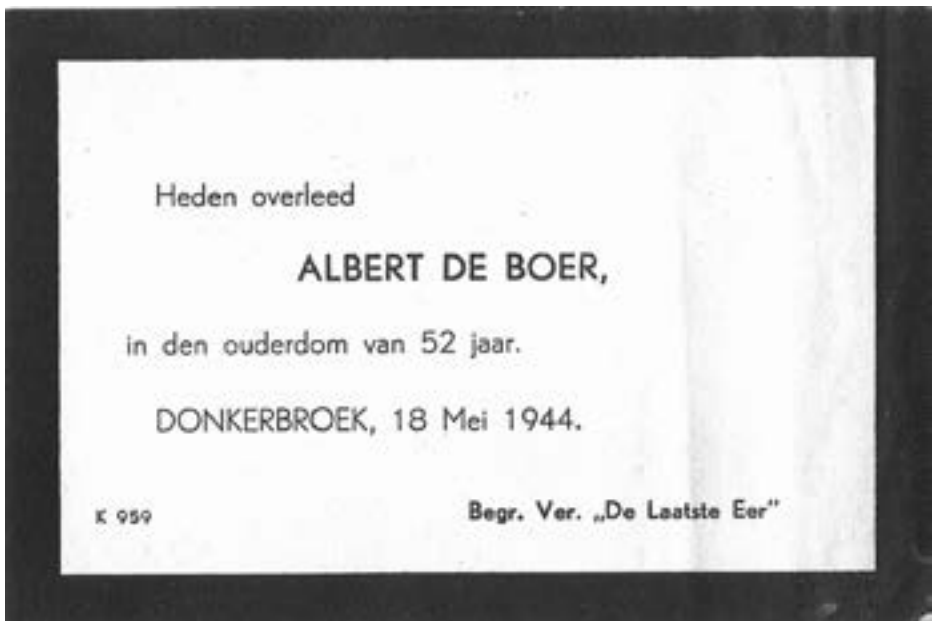
Samenstelling bestuur 2013

Bert Rekker	voorzitter
Wim Niens	secretaris
Anne Visser	penningmeester
Johan Baron	bestuurslid/aulabeheerder
Aukje Bergsma	bestuurslid

Bijlagen

Rouwkaart Rinder Rijenga.

Rouwkaart Albert de Boer.

Overwacht ging van ons heen onze lieve niet, vader, betrouwd en grootvader

PETRUS JOHANNES ARENDZ,

op de leeftijd van 79 jaar.

Hershuizen onder Akkrum, 26 maart 1958.

M. ARENDZ-BRANDSMA

F. VAN DAM-ARENDZ

B. VAN DAM

Holland onder Grou:

J. P. ARENDZ

J. ARENDZ-HILARDES

Goutum:

D. TILMA-ARENDZ

P. TILMA

Zwolle:

S. ARENDZ

J. C. ARENDZ-MUYSSON

en kleinkindren

De begrafenis zal plaats hebben op zaterdag 29 maart s.v. te Grou,
vanuit de Doopgeinde kerk, om 13.00 uur.

Rouwkaart Petrus Johannes Arendz.

Grafsteen van Andries van Loon.

Grafsteen van Jannes J. Gorter.

Grafsteen van Jan L. Veldkamp.

Grafsteen van Jan Zwering.

"77 Gorter bakker" staat op het naambordje, waar nu eetcafé "De Vosseheer" is. Toen was het een bakkerij, kruideniersafdeling en café! Het is in het begin van de 20e eeuw afgebroken en herbouwd. Op de foto van links naar rechts: H. Hartmans, Maartje Gorter, Aaltje Gorter, Izaak Gorter en Jannes Gorter. (uit: Documentatiecentrum Donkerbroek)

De vaste vergaderlocatie, Hotel Dokter.